In 'De Splijtzwam' laat De Levende Natuur experts de degens kruisen. In deze editie pleit documentairemaker Corinne van Egeraat voor een juridische status voor natuurgebieden als rechtspersoon. De Franse jurist Julien Bétaille van de universiteit in Toulouse vindt dat je met rechten voor natuurgebieden die natuur juist een slechte dienst bewijst.

Geef meer natuurgebi

Corinne van Egeraat:

"Recht voor de natuur verandert ons antropocentrische perspectief"

"Op 23 maart ging onze documentaire *I am the river, the river is me* in première op het festival *Movies That Matter* in Den Haag. In die film maken we een soort *road trip*, of eigenlijk dus een *river trip* op de eerste rivier ter wereld die in 2017 werd erkend als juridisch rechtspersoon, de Whanganui in Nieuw-Zeeland. We worden op die kanotocht begeleid door een Maori-stamoudste of riviervoogd, Ned Tappa met onder andere zijn kleinzoon en ook door enkele Aboriginals die hun ervaringen uit Australië delen en ook graag willen leren van de weg die de Tappa en de Maori's hebben bewandeld om de rechten voor de Whanganui te bevechten.

De erkenning van de rivier als rechtspersoon was een logisch gevolg van de Maori-filosofie die niet uitgaat van eigendom van land of rivieren, maar van voogdij. Zij bezitten geen land of water, zij dragen er zorg voor, voor de volgende generaties. Tegelijk associëren ze zich heel sterk met een rivier. Zoals wij aan iemand vertellen uit welke stad of dorp we komen, zo vertellen Maori's uit welk stroomgebied ze komen.

De juridische rechten voor de rivier waren voor de Maori's een manier om dat idee van voogdijschap aan te laten sluiten bij de denkwereld van 'de kolonisten', ofwel de Engelsen die Nieuw-Zeeland aan het eind van de negentiende eeuw innamen. De mensen langs de rivier zijn er ontzettend trots op dat het zo ver is gekomen. Juridische rechten vragen ook om mensen die het woord kunnen voeren namens de rivier. In het geval van de Whanganui zijn dat drie gekozen vertegenwoordigers van de overheid en de Maori's. Zie het als een mooie vorm van medezeggenschap; van burgerparticipatie. En juridisch is het echt niet zo ingewikkeld. Een gemeente is per slot van rekening ook geen persoon; die moet in het recht ook vertegenwoordigd worden door democratisch gekozen personen. Voor een rivier, een meer of wat voor natuurgebied dan ook is dat niet anders.

Sinds de Whanganui eigen juridische rechten heeft, is het niet meer zo dat de economische en industriële belangen van fabrieken of elektriciteitscentrales bepalen wat er gebeurt. Er is een nieuw, niet-antropocentrisch perspectief in het recht gebracht. Wij kunnen als makers van de documentaire alleen maar hopen dat dit resoneert in andere gebieden. Zo is er in Nederland ook het project 'Maas in de wet', dat probeert rechten voor de Maas vast te leggen. Het concept 'rechten voor de natuur' opent vooral een weg naar heel andere discussies over onze omgang met rivieren, over een ander perspectief, over respect en waarden naar onze omgeving."

'I am the river, the river is me' draait vanaf 23 mei 2024 in de bioscopen.

Ned Tapa, Maori-riviervoogd. (Foto: Still uit de fim *I am the river, the river is me*)

eden juridische rechten

Julien Bétaille:

“Rechten voor de natuur is niets minder dan juridisch bedrog”

“De discussies over rechten voor de natuur zijn al meer dan een halve eeuw oud. Al in 1972 publiceerde de Amerikaanse jurist Chris Stone een beroemd geworden artikel waarin hij als eerste serieus voorstelde om bossen, oceanen, rivieren en andere zogenaamde ‘natuurlijke objecten’ juridische rechten te geven. Toen was het een revolutionair idee, maar tegenwoordig is er geen jurist meer die zal durven beweren dat zoiets onmogelijk is. Het is een kwestie van een voogd aanstellen en vervolgens kan die namens de natuur het woord voeren in rechtszaken.

De relevante vraag is: wat schiet je ermee op? Al vele decennia worden de rechten van de natuur in rechtszalen verdedigd door NGO’s. Door eigen rechten voor de natuur te bepleiten, trap je dus gewoon een open deur in voor juristen en belazer je bovendien het brede publiek. Want de natuur wordt er helemaal niet beter van. Sinds 2008 zijn de rechten voor de natuur al opgenomen in de grondwet van Ecuador. Maar is de ban op mijnbouw in een Ecuadoriaans Nationaal Park nou echt het gevolg van die ‘rechten voor de natuur’? Zou je dat niet net zo effectief hebben kunnen bevechten via de juridische regels rond Nationale Parken? Waar ‘gewone’ natuurwetgeving bestaat, kan die ook worden gebruikt voor het terugdringen van zaken als vervuiling. En waar die niet effectief is, is dat geen kwestie van juridische tekortkomingen, maar van politieke wil. Kijk maar naar de Whanganui. Die zogenaamde rechten voor de rivier hebben helemaal niets kunnen doen tegen de dam die de riviernatuur tot op de dag van vandaag ernstige schade toebrengt. Rechten voor de natuur zijn in die zin niets minder dan een dwaallicht, ja zelfs juridisch bedrog. Het is onmogelijk om, zoals de voorstanders van rechten voor de natuur beweren, de wetten van de natuur te volgen in plaats van de wetten van het juridisch recht. Biologische wetten zijn per slot van rekening helemaal niet normatief. De geschiedenis heeft ons geleerd dat we zelfs erg moeten oppassen voor lieden die ‘natuurwetten’ zeggen aan te houden. In zijn tijd rechtvaardigde Aristoteles slavernij op basis van ‘natuurwetten’ en vandaag de dag zijn er mensen die zich verzetten tegen abortus of het homohuwelijk uit naam van dezelfde ‘natuurwetten’. Uiteindelijk zijn die wetten dus niets meer dan een autoriteitsargument, dat door enkelen kan worden gebruikt om een voorschrift op te leggen aan de meerderheid, terwijl ze zich verschuilen achter een pseudonormatieve ‘natuurlijke orde’. In het geval van de natuurrechten bestaat het risico dat een minderheid van de beschermers van de natuur uit naam van de natuur tegen een democratische meerderheid van mensen zal beslissen.”

Lees ook Julien Bétaille in: Journal for European Environmental & Planning Law